

Teosofia uskontona.

Esitelmän pitänyt

PekkaErvast.

I.

Kun tämäniltaisen esitelmäni nimitykseksi olen pannut teosofia uskontona, olen sen tehnyt silmällä pitäen sitä tosiseikkaa, että voimme puhua teosofiasta uskontona yhtähyvin kuin voimme puhua siitä filosofiana tai tieteenä. Kuulee usein sanottavan, että teosofia saattaa kyllä olla hyvä filosoofisena järjestelmänä, mutta ettei se ensinkään kelpaa henkiseksi lohdutukseksi taisteleville ihmislle, että se niinmuodoin olisi uskontona ilman merkitystä. Luulen kuitenkin moiset lauseet enimmäkseen semmoisten henkilöitten lausumiksi, jotka eivät tunne mitä teosofia on. Sillä teosofia on suuremoinen yhteensovitus, ydin kaikesta, mitä on uskontoa, filosofiaa tai tiedettä, se on sitä, mitä kaikki uskonnot ovat tahtoneet olla, nimittäin täydellinen maailmanselitys, joka tyydyttää niinhyvin meidän uskonnollisia kuin filosoofisia ja tieteellisiä tarpeitamme.

Mutta mitä on sitten uskonto, mitä sanalla uskonto tarkoitamme?

Uskonto on elämää, uskonto on se todellinen sisäinen käsitys, mikä meillä on olemassa-olostamme, uskonto on se periaate tai summa niistä periaatteista, joitten mukaan me elämme elämäämme. Minun uskontoni on vastaus, jonka annan kysymykseen: mikä on minun tarkoitukseni, mitä on minun tehtäväni täällä? Ja minä en tarkoita filosoofista, en

tieteellisesti selittävää, sanalla sanoen en teoreettista vastausta, vaan sitä käytännöllistä, käsinkoskettavaa vastausta, jonka annan omassa jokapäiväisessä ja öisessä elämässäni, vastausta, jona on ajatukseni, sanani ja työni.

Jos myönnämme tämän, myönnämme myöskin, että uskonto vaikka olemukseltaan aina sama, on muodoltaan ja sisällykseltään samojen kehityslakien alainen kuin kaikki muukin maailmassa. Mitä enemmän järkemme valistuu, ajatuksemme teroittuu, tietomme piiri avartuu, mitä enemmän tunteemme syventyy, omantuntomme ääni kuuluu, sitä ihanammaksi tulee uskontomme, sitä suuremmaksi, sitä jalommaksi.

Minkä käsityksen inhimillisestä elämästämme, minkä uskonnon meille siis teosofia antaa?

Kun koettaa vastata tähän kysymykseen, olisi ensi hetkellä valmis esittämään kaikki tyyni, koko teosofian samalla kertaa, niin mahdottomalta tuntuu erottaa toinen oppi toisesta... Mutta tarkemmin ajatellen huomaa, ettei se olekaan niin välttämättömän tarpeellista.

Voidaksemme muodostaa itsellemme mitään käsitystä omasta elämästämme, täytyy meillä olla jonkunmoinen käsitys. Siitä, joka on saattanut meidät tänne, täytyy tehdä selväksi itsellemme kysymys Jumalasta, siitä Korkeasta, joka on meidän yläpuolellamme, siitä Syvästä, joka on meidän alkumme, siitä Äärettömästä, jossa olemme.

Uskotko Jumalaan? Mitä teosofia, mitä teosofit vastaava tähän kysymykseen? Vastaavatko he ehdottomasti: uskon?

Eivät suinkaan. Jos Jumalalla tarkoitat kaiken olevaisen syytä, sitä alkulähdettä, josta elämä kumpuaa, Absoluuttia, joka on kaiken takana, ala- ja yläpuolella — silloin vastaamme uskovamme, sillä me olemme monisteja ja

uskomme yhteen kaiken olevaisen alkuun, hyvän ja pahan, elämän ja kuoleman. Mutta jos lisäksi Jumalalla tarkoitat jotakin, jota ymmärrykselläsi voit tajuta, jotakin, jota voit rajoittaa, kuvailla, määritellä, esim. persoonallista olentoa — silloin on vastauksemme oleva: semmoiseen emme usko.

Kuka on koskaan tunkeunut läpi Absoluutin salaisuuden? Kuinka voisi äärellinen käsittää ääretöntä! Korkein jumala ei voi kohottaa huntua, joka verhoaa kaikkein pyhintä, ja sinä, pieni ihminen, luulet voitavasi katseellasi tunkea jumaluuden olemuksen syvyyteen!

Notkista nöyrtyen polvesi elämän lain, Hyvän Lain edessä, mutta älä usko, että olet suurempi kuin Se, joka on antanut sinulle elämän. Tunne hänen läsnäolonsa, ota vastaan se rakkaus, joka virtaa sinua kohti iäisistä syvyyksistä, näe se ääretön järki, joka loistaa olemassaolossa, mutta älä etsi määritelmiä sille, joka on määräämätön.

Onko olemassa filosofiselta katsantokannalta sopivampaa nimitystä Absoluutille kuin hindulaisten Parabrahm? Parabrahm, se on Brahman takana oleva, se joka on äärettömän paljon korkeammalla korkeintakin mielletä, mikä meillä saattaa olla Jumalasta. Sillä Brahma on Jumala, Brahma on sanan mukaan se joka laventaa itseään, kasvaa, kehittyy. Ja sen vuoksi Brahma on elämä, sillä eikö korkein käsitys elämästä ole sen käsittäminen alati edistyväksi kehitykseksi? Mutta Parabrahm on elämän tuollapuolen, Parabrahm on elämän periolemus, sen alku, sen juureton juuri.

Ja onko uskonnolliselta näkökannalta olemassa kauniimpaa nimitystä Absoluutille kuin kristittyjen Isä? Eikö Isä ole se, jonka olemusta lapsi ei koskaan käsitä? Lapsi ei rupea analyseeraamaan Isäänsä, täydellä luottamuksella se kääntyy Hänen puoleensa, sillä se tietää, että Häneltä tulee kaikki, mikä on hyvää, kaikki, mikä on suurta, kaikki, mikä

kaunista. Ja lapsen korkein toivo, jos hän tahtoo olla hyvä lapsi, voi olla ainoastaan palvella Isää ja täyttää hänen tahtonsa.

Tiedän kyllä, että tavallisessa teosoofisessa kirjallisuudessa absoluutista jumaluutta ei kutsuta kristityllä nimellä Isäksi, ja että tämä siis näyttää minun keksimältäni. Mutta syynä siihen, että teosoofit mieluummin välttävät tätä nimitystä, on ainoastaan pelko tulla väärin ymmärretyiksi, sillä on kyllin tunnettua, minkä alhaisen ja antropomorfisen eli ihmisellisen sivumaun tämä ihana nimitys on saanut. Jos heti ja ilman selityksiä joka kerta puhuisimme Isästä, silloin aivan varmaan yhdeksänkymmentä sadasta kuulijasta kuvittelisi mielessään persoonallista olentoa.

Mutta onpa toinenkin syy, miksi isännimeä ei suorastaan käytetä Absoluutista, nimittäin se, että tämä nimi paremmin soveltuu toisiin suhteisiin. Tässä en ajattele puhtaasti maallista isäsuhdetta, vaan taivaallista isyyttä, sitä joka teosofiassa on kutsuttu ihmisen ”taivaalliseksi Isäksi” Jeesukselta lainatun lausetavan mukaan, joka on saanut aivan erityisen merkityksen.

Itse asiassa on todella laita niin, ettei teosofia ole ilman persoonallista jumalaansa tai oikeammin persoonallisia jumaliaan.

Vaikka emme mitään tiedä aboluutisesta olevaisesta, äärettömästä elämästä semmoisenaan, näemme kuitenkin, että se on ilmestynyt olemassa-olona, elävänä todellisuutena, sinä universumina, johon me itse kuulumme. Ja kysymys, jonka sen vuoksi tutkiva järkemme alati asettaa itselleen on tämän universumin synty, niin kutsuttu luominen: onko maailmankaikkeus jonkun korkeamman voiman käskystä syntynyt tyhjästä (”luotu” sanan kansantajuisessa

merkityksessä), vai eikö, ja mitä siinä tapauksessa elämän ilmiö on?

Teosofia vastaa tähän kysymykseen ensiksikin jyrkkään kieltämällä kaiken ”tyhjästä-luomisen”. Sillä ei ole mitään korkeinta persoonallista, yliluonnollisella ihmeittäenteko-voimalla varustettua jumalaa, se ei siis ensinkään voi puhua mistään luomisesta siinä merkityksessä, että eräänä määrättyä hetkenä ikuisuudessa elämä yhtäkkiä muka olisi ilmestynyt, maailma äkisti singottu avaruuteen, joka iäti sitä ennen oli ollut pimeä tyhjiys. Mimmoinen on itse asiassa maailmankaikkisuuden ulottuvaisuus paikan suhteen? Järkemme sanoo meille ja tähtitiede vahvistaa sen, ettei mikään piste avaruudessa ole keskipiste, ei mikään ääripiste, vaan että universumi on ääretön. Antakaamme ajatuksemme liidellä yli äärettömyyden valtameren! Omasta aurinkokunnastamme tulemme toiseen, sieltä kolmanteen, sitten neljänteen j.n.e., kunnes olemme kulkeneet läpi aurinkokunnan aurinkokuntia, läpi yhden maailmankaikkeuden. Olemmeko jo päässä? Olemme kenties kulkeneet miljoonia vuosia, tuhansia miljoonia vuosia, kulkeneet salaman nopeudella, mutta emme ole edes alussa. Kuljemme edelleen biljoonia vuosia, emmekä kuitenkaan ole tulleet askelta eteenpäin maailmanavaruuden rajattomassa äärettömyydessä.

Mutta mikä ulottuvaisuus ajassa meidän on ajateltava maailmalle, jolla ei ole mitään rajoittuvaisuutta paikan suhteen? Voiko puhua sen alusta ja lopusta, joka on ääretön? Ei, se jolla ei ole alkua eikä loppua paikassa, se ei voi myöskään alkaa, eikä myöskään loppua ajassa. Äärettömyyden lapsi on myöskin ikuisuuden lapsi. Mitään luomista ei ole olemassa, maailmankaikkisuus on aina ollut ja on aina oleva.

Mutta kysymyksessä on toinenkin puoli, jota jo myös kosketimme ja joka ei ole vähemmin tärkeä: mitä on

ilmestynyt, manifesteerautunut maailmankaikkisuus? Ääretön elämäkö sellaisenaan siinä on ilmestynyt?

Ei, teosofia, vaikka onkin suuremmoinen panteismi, ei ole ollut kyllin epäfilosoofinen käsittääkseen yhdeksi jumaluutta ja maailmaa. Muodoissa ilmestyvä maailma ei saata olla sama kuin puhdas äärettömyys, ihmiset, jotka syntyvät ja kuolevat, auringot, jotka syttyvät ja sammuvat, maailmat, jotka syntyvät ja katoavat eivät saata olla identtisiä puhtaan ikuisuuden kanssa. Ne ovat äärettömän ja ikuisen ilmestyksiä ajassa ja paikassa, mutta ne eivät ole tuo ikuinen itse. Absoluutti on alati kaiken ilmiöllisen olemisen takana, sen yli- ja alapuolella. Absoluutti itse ei ole tullut objektiiviseksi universumiksi, vaan Absoluutissa asuva mahdollisuus manifesteerattuun elämään*).

Mutta sanoimmehan äsken, että maailma on ikuinen ja ääretön; eikö se siis ole yhtä Absoluutin kanssa? Tässä merkityksessään se sitä varmaan on. Mutta mitä me tällöin maailmalla

käsitämme? Meidän kiertotähtemme se ei ole, meidän aurinkokuntamme se ei ole, sillä ne ovat rajoitettuja sekä ajassa että paikassa. Se tähtisysteemi se ei ole myöskään, johon aurinkomme kuuluu tai se tähdistökompleksi, joka muodostaa linnunradan — ei, ei mitään, joka on rajoitettua, kuinka korkealle kohoammekin. Mutta missä on sitten se maailma, joka on ääretön ja ikuinen?

Kokonaisuutena ja ykseytenä sitä ei ollenkaan olekkaan olemassa objektiivisesti katsoen. Se on vain ajateltu, pohjalla-oleva ja kaikki-käsittävä yhteys siinä äärettömässä ja ikuisessa maailmassa, jonka ajan ja paikan äärettömyys on siinä, että se on itsessään ajan ja paikan suhteen äärellisten

*) ”Ensimmäinen universaalinen Logos” teosoofisen metafysiikan mukaan.

maailmain, ääretön summa ja ikuinen peräkkäisyys. Tyhjähen olisi yksi ainoa avaruus, jolle se olisi täyteytenä pyrstötähtiä, aurinkoja ja kiertotähtiä. Yksiainoa ilmestymätön tuokiohan olisi ikuisuus, ellei se olisi loputon jatkuuta mitattavia ajanjaksoja.

Kaikki olemassa-olo on siten rajoitusta. Absoluuttinen elämä ei voisi ensinkään ilmestyä, jollei sillä olisi mahdollisuus niin sanoaksemme rajoittaa itseään, ja ihmeellinen, vaikka täysin käsitettävä tosiasia on siinä se, että se, joka ilmestyy ja tulee todellisuudeksi ei kuitenkaan ole Absoluutti itse (Parabrahm), vaan ainoastaan tämä mahdollisuus (ensimmäinen Logos).

Teosofian mukaan on tällä ensimmäisellä Logoksella kaksi olemuksenpuolta eli aspektia: henki ja aine, tietoisuus ja substanssi (toinen Logos). Se on toiselta puolen universaalinen, absoluuttinen, abstraktinen tajunta, toiselta ääretön, absoluuttinen, abstraktinen ulottuvaisuus. Molemmat ovat yhtä ikuiset, aine ei ole syntynyt hengestä, tietoisuus ei substansista, mutta ne eivät olekkaan eri asioita. Henki ja aine ovat olemukseltaan identtisiä. Mutta koska manifesteerautunut maailmankaikkisuus juuri on jumalallisen mahdollisuuden todeksimuuttuminen, niin ilmenee myöskin tämä kaksinaisuus olemassa-olossa, ja sen vuoksi esiintyy tietoisuus ja substanssi meille kahtena toisistaan eroavana asiana.

Ottakaamme nyt tarkastaaksemme nämä molemmat olemuksen-puolet ja kysykäämme, millä tavoin ne kumpikin kohdaltaan ilmestyvät elävässä olemassa-olossa. Saatammeko kenties sanoa, että universaalinen tietoisuus semmoisenaan on ilmestynyt tai että jakamaton, yhtenäinen alkusubstanssi on sen tehnyt?

Emme, sillä kaikki ilmestyminen, kaikki olemassaolo on rajoitusta. Ja se merkitsee aineen ja hengen suhteen että:

Maailmankaikkisuus on aineelliselta puoleltaan rajoitettujen kappaleiden muodossa ilmestyvä substanssi sekä henkiseltä puoleltaan rajoitettujen aistimusten muodossa ilmenevä tajunta.

Mikä, yhteisen nimen alle asetettuna tietää, että:

Ilmestynyt olemassa-olo on panteoni tajuisia ja yksilöllisiä olentoja.

Täten olemme koskettaneet erästä okkultismin tärkeimmistä oppilauseista. Kaikki on elämää, kaikki on kansoitettu elävillä olennoilla. Universaalinen tietoisuus ilmentyy heijastumalla individuaalisissa tietoisuuksissa, yhtenäinen substanssi tulee objektiiviseksi vaihtelevien muotojen kuvaleikissä. Mitä ovat kiertotähdet muuta kuin enkelien ruumiita, mitä ovat auringot muuta kuin jumalien tempelejä? Ajattelemattomia olemme, jos väitämme, että meidän muotomme on ainoa, joka kätkee tajuavan, ajattelevan minuuden.

Kaikki mikä on äärellistä, syntyy ja kuolee. Muodot vaihtelevat — tajunnan samoinkuin substansinkin. Sana luominen saa teosofissa rajoitetun merkityksen. Se ei enää tarkoita maailmankaikkisuuden syntyä, vaan yhden maailman muodostumista. Voimme puhua kiertotähden, aurinkokunnan maailman ja minkä hyvänsä äärellisen luomisesta, joka luominen silloin on se tapa, millä sen esine muodostetaan. Kun nyt kaikki ovat eläviä olentoja, on luominenkin elävän luojan toimittama teko. Jokaisella maailmalla on luojansa eli Logoksensa (kolmas Logos) eli, kuten häntä voisimme nimittää persoonallinen jumalansa, ja persoonallisten jumalain luku eli legio.

Mitä sitten maailman luominen on?

Ensimmäinen persoonallinen jumala, ensimmäinen individuaalinen olento (jos saatamme ajatella mitään

”ensimmäistä” olentoa) syntyi siten, että universaalinen tajunta rajoitti itseään, uhraisi itsensä, toimitti tuon ihmeellisen itsensäkieltämisen teon, jonka kautta se heräsi minäksi, joka saattoi erottaa itsensä kaikesta, joka ei ollut sitä itseä. Tätä uhritoimitusta runoilijat ylistävät, kun he sanovat, että rakkaus synnyttää elämää, sillä totisesti, jumalallinen rakkaus on kaiken luomisen alku.

Korkein laki, joka käy läpi maailmankaikkeuden ja joka synnyttää elämää, on antamisen laki, itsensä-uhraamisen laki. Se ei ole jumaluuden ulkopuolella oleva laki ei jumalallisesta ajatuksesta syntynyt sääntö, vaan se on Jumalan oman olemuksen nimi. Uhrata itsensä, se on Jumalan autuus.

On ihmeellinen syvyys! Jokaisen olennon, joka ottaa osaa luomisen mysteroon, täytyy alistua tämän lain alaiseksi, ja ne kuninkaalliset luojat, ne jotka maailmoja muodostavat, ne ovat niin yhdistäneet olentonsa absoluuttisen Isän olemukseen, että heille täydellinen itsensä-antaminen, oman persoonallisen olemassa-olon vapaaehtoinen uhraaminen on autuus, jolla ei ole nimeä, rauha, korkeampi kuin mitkään kuvaukset.

Katso! Jumalallinen luojat, Logos, on siellä, valmiina käyttämään viisauttansa ja voimaansa. Persoonallinen jumala on siellä, taivaallinen ihminen, täydelliseksi tullut olento — täydelliseksi tullut, ei täydellinen, sillä hänelläkin, ikuisuuden lapsella, on historiansa —, hän on siellä valmiina luomaan, ikävöiden antamaan neronsa voiman ja rakkautensa onnen maailmalle, jota ei vielä ole.

Ja kun luomisen aamu sille maailmalle koittaa, silloin hän heittäytyy avaruuden valtamereen, rajoittautuu, piirtää ympärilleen tenhokehän ja astuu alas lihaan naulittavaksi aineen ristiin.

Hän tekee sen luodaksensa. Ja mitä sitten luominen on?*)

Astuessaan alas aineeseen Logos vuodattaa siihen muotoja luovan henkensä, tunteensa elämän, rakkautensa voiman herättämään maassa uinuvat siemenet. Ja katso! hengen hedelmöittämänä, tulee aineen mahdollisuudesta elävä todellisuus. Suhisevana tulikäärmeenä suikertelee Logoksen voima läpi yhtäläisen alkuaineen, joka jakaantuu eri aineiksi ja muodostaa atoomeja. Elämänhalusta väristen ne tunkeutuvat yhteen, joustuvat joukoiksi — joita meidän fyysisellä tasollamme nimitetään sumukoiksi ja pystötähdisi — ja alkavat kiertää keskipisteen ympäri. Varro! Vielä muutamia päiviä sinun työtäsi, Herra, ja jo loistaa aurinko sinun sydämessäsi ja tähdet kiertävät ratojaan sen ympäri. Nyt ovat tempelit raketut, nyt ne odottavat niitä, jotka ovat palvelevat Isäänsä hengessä ja totuudessa. Ja niiden kaipuu tulee täytetyksi. Sydämen auringosta virtaa rakkaudenvoimaa karkeloiviin palloihin, ne uhkuvat elämää, ja niin puhkee rikasvärinen kasvimaailma niiden pinnalle, ensiksi kummallinen, suunnaton muodoiltaan, sitten kehittyvä yhä kauniimpaan hahmoon — ja siihen Logos vuodattaa aistivan tuntonsa. Voimaponnistus vielä taivaalliselta luojalta, ja hän heittää tahtonsa ja rakkautensa halun tuntokkyysiin muotoihin — ja katso, eläviä olentoja ilmestyy, olentoja, jotka liikkuvat, jotka heräävät tajuisuuteen, jotka tahtovat ja tuntevat, alussa kömpelöitä, mutta vähitellen kauniisti ajattelevan luojan impulsseja tottelevia. Jalostuneiksi tulevat muodot, yhä hienommiksi hengen aineelliset aseet, kunnes vihdoin taivaallisen ihmisen kuva kohoo ihanuutensa majesteetissa ottaen vastaan Logoksen ajattelevan järjen, hänen itsetajuisen henkensä, hänen kuolemattoman yksilöllisyytensä. Silloin on suuren uhrauksen korkein aste saavutettu: Herra on antanut oman

*) Seuraavan tarkoituksena on enemmän synteettinen silmäys kuin tarkka salaistietoinen esitys luomisesta — s.o. evolutioonitoimesta.

persoonallisuutensa miljoonille, hän on kutsunut eloon olentoja, joiden on mahdollisuus ja määrä tulla hänen kaltaisikseen, hän on luonut ihmisen. Hän on jakanut oman itsensä ja löytää oman itsensä jälleen tuhansissa itselöissä, mutta niinkuin valkea on hänen olentonsa: sytytä tuhat kynttilää sen liekistä ja se loistaa kuitenkin itse yhä yhtä kirkkaasti. Leikkiä ei ole luominen. Se ei ole maailman loihtiminen tyhjistä kuutena päivänä ja sen varustaminen eräillä elämän laeilla sekä seitsemäntenä vetäytyminen lepoon nauttimaan työnsä hedelmästä, tarttuen silloin tällöin tapausten ohjiin, kun ei kaikki ole niinkuin tulisi. Ei, luominen se on tehdä työtä aamusta iltaan, valvoa illasta aamuun, rakastaa kehdosta hautaan! Älä puhu, että maailma luotiin tai että ihminen on luotu. Mihinkä valmiiksi tehty maailma kelpaisi ja mitä tekisimme ihmisellä, joka ei voisi kehittyä? Ei, luominen on jatkuva, alati kehittyvä toiminta, tieteellisellä kielellä nimitetty evolutsiooniksi, ja maailma ei ole tehty, vaan tehdään, ihminen ei ole luotu, vaan luodaan.

Sellainen on teosofian Logos, sellainen sen meille tarjoama jumalakäsite. Ensinnä kaikesta ehdoton olevaisuus kaiken takana läpätunkematon mysterio, kaiken alkuisä — ja sitten jokaiselle maailmalle, jokaiselle aurinkokunnalle, joka tähdelle elävä Jumala, persoonallinen luoja ja tosiaankin taivaallinen isä, mikä viimeksi mainittu nimi kenties paremmin sopii käytettäväksi hänestä kuin Absoluutista. Olen kutsunut näitä luoja persoonallisiksi jumaliksi, vaikka se ei ole tavallista teosofisissa kirjoissa ja olen tehnyt sen saadakseni asian paremmin ymmärrettäväksi, mutta meidän tulee muistaa, ettemme ajattele taivaallista isää meidän tavallamme persoonalliseksi. Hän on tosin elävästi itsetietoinen henki, mutta totisesti niin paljon meitä ja meidän persoonallisuuttamme korkeammalla, että, kuten Jesus sanoo,

ainoastaan puhtaat sydämeistä voivat nähdä hänet — siitä yksinkertaisesta syystä, että ainoastaan heidän silmänsä voivat kestää hänen tässä merkityksessä persoonatonta suuruuttaan.

Olemme tähän saakka tarkastaneet teosofian käsitystä siitä, mitä kutsutaan Jumalaksi tai olemisemme alkusyyksi, ja nyt on kosketeltavanamme toinen kysymys, joka kohtaa, kun koetaan esittää teosofiaa uskonnolliselta näkökannalta. Tämä toinen kysymys on aivan luonnollisesti: mikä on ihmisen suhde tähän Jumalaan ja millä tavoin ihmisen on häntä palveltava?

Itsestään on selvää, että ihminen ei saata asettua toiseen tai toiseen suhteeseen Jumalan kanssa, ellei ole olemassa yhdyssidettä heidän välillään, ja että se tapa, jolla ihminen saattaa palvella Jumalaa, aivan kokonaan riippuu hänen inhimillisestä rakenteestaan, niin sanoaksemme hänen omasta psykologisesta kokoonpanostaan. Niin muodoin voimme aluksi muodostaa kysymyksemme näin:

Mikä on ihminen?

Kuulkaamme nyt, mitä teosofia siihen vastaa. Ihminen on luomisen kruunu, se muoto, jossa Logoksen itsensäuhraaminen saavuttaa tarkoituksensa. Jokaisessa maailmankaikkeudessa, kaikkialla, missä jumalallinen elämä ilmenee, on ihminen, tai se olento, joka vastaa meidän maailmamme ihmistä, koko luomisen ihme. Sillä hän on pienoiskuva kokonaisuudesta, heijastus pienoiskoossa siitä luojasta, siitä maailmasta, jonka lapsi hän on, omistaen kaikki sen eri tajunnanasteet ja erilaatuiset voimat. Sen vuoksi onkin häntä kutsuttu mikrokosmoksi, pienoismaailmaksi, joka nimi samalla ilmaisee erilaisuuden ja yhtäläisyyden hänen ja häntä ympäröivän maailman, makrokosmoksen, välillä. Tätä emme saa käsittää niin, ettei muka jokainen kaikkisuuden atoomi olisi monaadi, Leibnitzin monaadin merkinnössä, se on: kuvastus kaikesta muusta, sillä opettaahan teosofia, että

Absoluutti on kaikkiolla tai paremmin sanottuna, että kaikki on ilmestys Yhdestä ja Ainoasta, ja että sen mahdollisuudet niin muodoin ovat olemassa jokaisessa pienimmässäkin tomuhiukkasessa. Mutta ihmisestä pienoismaailmana puhutaan erityisesti sen vuoksi, että hän on monaadina niin pitkälle kehittynyt, että ne tietoisuustilat ja voimat, jotka hänen maailmankaikkeutensa muussa luonnossa piilevät salaisina mahdollisuuksina tai ainoastaan osaksi ilmenevät, hänessä saavuttavat yhtäaikaisen ja täydellisen ilmestyksensä.

Siis on ihminen heijastus luojastaan eli kuva taivaallisesta ihmisestä, niin kuin äsken sanoin puhuessani Logoksesta, se muoto, johon Logos valaa ajattelevan järkensä, itsetajuinen henkensä, kuolemattoman yksilöllisyytensä. Samoin kuin ruumis on pienoiskokoinen yhdistys niistä aineksista ja voimista, jotka vaikuttavat näkyvässä maailmassa, samoin on sisällinen ihminen näkymättömän maailman, järjellisen hengen, luovan Logoksen heijastus.

Mutta sanoessamme ihmistä Logoksen, taivaallisen isän kuvaksi emme tarkoita sillä jokapäiväisessä elämässä esiintyvää persoonallisuutta, vaan sitä, jota teosofiassa kutsutaan korkeammaksi minäksemme. Erotus molempien välillä on kylläkin selvä. Persoonallisuus on niin sanoaksemme meidän aineellinen puolellemme ja se kuvaa itseään näin: ”minä olen se ja se, olen siitä ja siitä maasta, sen ja sen kansan, suvun, perheen jäsen, minulla on ne ja ne kyvyt, sekä ne ja ne hyveet. Uskon itseeni ja omaan tulevaisuuteeni, toivon, että onni on oleva minulle suosiollinen, rakastan sitä, mikä on minulle mieluista ja tahdon sitä mitä rakastan”. Minä sitä vastoin, puhdas ja korkea minä, puhuu kokonaan toista kieltä: ”minä olen. Minä uskon totuuteen, minä toivon, että se on ilmestyvä, minä rakastan sen tavoittamista. Sen minä näen olevan tehtäväni ja sentähden minä tahdon sitä, mitä minun pitää”.

Persoonallisuus on ohimenevä ilmiö todellisen minän katoavainen varjo, sen minän, jota kutsutaan yksilöllisyydeksi, hengen, joka on ilmiön takana ja joka sanoo: minä olen, erotukseksi persoonallisuuden lauseesta: minä olen se ja se. Persoonallinen minä on korkeamman minän heijastus ruumiissa. Voimme ajatella inhimillisen muodon tietoisuudella varustettuna, sellaisen kuin eläimet ovat, sen takana olematta mitään korkeampaa minuutta. Mutta emme koskaan voi selittää itsetajuntaa ilman yksilöllisen minän apua. Sillä mitä on itsetajunta? Se on tajunta siitä, että omistaa tajunnan, johon on tarpeen ainakin kaksi faktoria. Vaistomainen, eläimellinen, itsekäs, sanalla sanoen alhaisempi puoli meissä omistaa tajuntaa, mutta vasta kun toinen tajunta on tullut yhteyteen tämän alemman kanssa, syntyy kaksinkertainen tajunta, tajunta itsestään tajuntaa omistavana, itsetajuinen persoonallisuus, joka niin muodoin on korkeamman ja alemman keskivälillä. Tämän psykologisen jaon totuuden pitäisi joka ihmisen olla huomannut omasta itsestään.

Meidän korkeampi minämme on, sanoimme, Logoksen kuva. Mutta Logos, sellaiseksi kuin teosofia sen kuvaa, on vapaa ja järjellinen henki, joka antautuu palvelemaan hyvää lakia ja luomaan. Voitaisiin siis sanoa, että hänen luonteenomaiset ominaisuutensa ovat rakkaus ja työ vapaasta, hyvälle pyhitetystä tahdosta. No niin, samat ominaisuudet tapaamme Logoksen kuvassa, sisällisessä korkeammassa ihmisessämme, omassatunnossamme. Ne ovat siinä todellisuuksina omalla pohjallaan, vaikka ne persoonallisuutemme arkitajunnassa ovat ilmestyneet ainoastaan osittain ja suurimmaksi osaksi ovat salassa mahdollisuuksina. Mutta katso, kuinka ihmisissä oleva korkeampi koettaa murtautua esille ja enemmän ja enemmän tunkeutuu alhaisemman läpi. Minä meissä etsii itseään. Se

ikävöi tietoa omasta lähetyksestään, tehtävästä, joka sillä on täytettävänä. Se etsii totuutta itsestään, ja me etsimme totuutta ulkoapäin ja perustamme tieteellisen tutkimuksen. Se etsii sitä rakkautta, joka asuu sen omassa olemuksessa, ja me etsimme rakkautta ulkopuolelta ja palvelemme meidän jumaliamme. Se etsii sitä kauneutta, joka on sen oma nimi, ja me etsimme kauneutta ulkopuolelta luonnosta ja taiteesta. Oman tajuntansa pohjalla se tuntee itsensä ja tehtävänsä niinkuin itsekukin on kokenut, joka on jaksanut kohottaa tajuntansa sen korkeuteen. Mutta ruumiissa se unhoittaa kaikki aineellisuuden lumeiden häikäisemänä — ja siinä syy siihen, että koko meidän inhimillinen elämämme on haparoimista sen totuuden perään, joka löytyy vain meissä itsessämme.

Mutta miksi on niin oleva? Miksi tämä alituinen taistelu korkeamman ja alhaisemman välillä?

Niin, siksi että luomisen tarkoitusta ei muulla tavoin voitaisi saavuttaa. Ja mikä on luomisen tarkoitus? Siihen viitattiin jo Logoksesta puhuttaissa, kun sanottiin, että suuren uhrauksen korkein aste oli saavutettu, kun Herra oli antanut persoonallisuutensa miljoonille, kun hän oli kutsunut olentoja elämään, joiden oli mahdollisuus ja määrä tulla hänen kaltaisikseen, kun hän oli luonut ihmisen. Se on luomisen tarkoitus, syy miksi Logos ristiinnaulitsi itsensä aineeseen: että hän saattaisi antaa eloa olennoille, jotka voivat tulla hänen kaltaisikseen, tulla hänen pojikseen, joissa hän isänä voi ilmestyä ja jotka hänen kanssaan voivat ottaa osaa jumalallisen työn onneen.

Ja tässä tulee meidän kiinnittää huomiomme tärkeään kohtaan. Logos on vapaa järjellinen henki. Tullaksemme hänen kaltaisikseen täytyy meidän tulla vapaiksi ja järjellisiksi niinkuin hän. Sen vuoksi ei ole siinä kyllin, että hän luo olentoja, joilla on kyky rakastaa niinkuin hän, kyky tehdä työtä

niinkuin hän, ei alusta alkaen täydellisiä enkeleitä, ei nukkeja, joita voi johtaa mihin suuntaan tahtoo — leikkiähän silloin olisi hänen työnsä, järjetöntä voimain tuhlaamista — ei, niiden olentojen, joita hän luo, tulee tulla itsemäärääviksi kuten hän, vastuunalaisiksi kuten hän — ja sen vuoksi hänen täytyy antaa heille ajatteleva kykynsä ja vapautensa. Heidän tulee oppia vapaasti valiten rakastamaan sitä työtä, joka on olemassaolon laki, korkeamman herättämistä alemmassa, alhaisemman korottamista korkeamman kautta ja sen vuoksi jättää heidät Logos, niinpiankuin he ovat itsetajuisia ihmisiä, kulkemaan eteenpäin omin neuvoin. Nyt hän on ainoastaan salaisuudessa katsova isä, uskollinen ystävä, joka ei koskaan pakota, mutta joka odottaa, ikävöi ja toivoo. Hän puhuu ainoastaan meidän korkeammalle minällemme, vaikka me voimme kuulla hänen äänensä hiljaisina hetkinä, ja ainoastaan innostuksen silmänräpäyksinä hän antaa meidän aavistaa sitä autuaalisuutta, joka on hänen olentonsa perussävel, mutta hän ei pakota koskaan.

Se on toisin sanoen: vaikka tietoisena tehtävästään on meidän korkeammalla minällämme ainoastaan mahdollisuus toteuttaa se, ei mikään valmiiksi kehittynyt kyky; sen saavuttamiseksi sen päinvastoin täytyy taistella, samalla tavoin kuin soitannollisia lahjoja omistava henkilö voi kuulla sävelen soivan sielussaan, vaikka vaaditaan paljon harjoitusta ennenkuin hän pystyy soittamaan sen viululla muiden iloksi, tai samoin kuin maalarin täytyy kauan harjoitella teknillisiä taipumuksiaan, ennenkuin hän saattaa kankaalle kiinnittää toisten ihailtavaksi ne kuvat, jotka väikkyvät hänen sisällisen silmänsä editse.

Tämän uinuvan kyvyn kehittämiseen tarjoo korkeammalle minälle tilaisuutta maallinen, ruumiiseen sijoitettu elämä, ja vaikka omin neuvoin kulkemaan jätettyinä

emme kuitenkaan voi valittaa olevamme hyljätyt yksin. Kaikkihan on niin viisaasti järjestetty meitä varten. Asiain oma järjestys pakottaa meitä tekemään työtä ja opettaa siten vähitellen tuntemaan työnteon onnen; itse olosuhteet herättävät meissä eleille rakastamisen kykymme ja me opimme vähitellen käsittämään todellisen, uhrautuvan rakkauden suloisuuden; itse ristiriidat, jotka meitä kohtaavat elämämme tiellä, synnyttävät meissä älyn eli kyvyn erottaa, arvostella ja valita; ja samoin kehittyy meissä itsemäärävä voima, jota sanotaan vapaaksi tahdoksi, ja kun vihdoin heräämme käsittämään, että itse totuuden tie on kauneuden ja ilon tie, ja kun teemme suuren vaalimme astua kaitaa tietä, joka johtaa taivaan valtakuntaan eli yhdistymiseen alkuperämme kanssa, niin että tulemme osallisiksi luojamme olemuksesta ja siten yhdeksi hänen, yhdeksi Absoluutin kanssa — silloin emme totisesti enää ole yksin, silloin rientävät kaikki hyvät voimat avuksemme, ja silloin astumme välittömään yhteyteen taivaallisen isämme kanssa: siitä hetkestä me elämme sisällistä omaa elämää hengessä, mitä hyvänsä meidän näkyväinen ruumiimme tekeekin, me elämme, niinkuin Jesus sanoo, jokaista sanasta, joka isän suusta lähtee, ja se rauha, jonka me omistamme, on kaikkea kuvausta korkeampi.

Sellainen on ihminen viisauuskonnon mukaan, ja meidän on vain lisääminen muutamia sanoja omasta elämästämme ruumiissa, siitä tavasta, jolla saatamme pyrkiä meille annetun tehtävän toteuttamiseen. Meidän on lisääminen muutamia sanoja siitä, kuinka meidän tulee palvella Jumalaa, ja ainoastaan muutamia sanoja, sillä edellisen sisällyshän on jo tämän kysymyksen vastauksena.

Jos vielä kerran lyhyesti lausumme, mitä tänä iltana olen koettanut esittää, niin on meillä siinä ensiksi suuremmoisen panteistinen jumalakäsité, Absoluutti, ja sitten

sen ilmestyminen maailman kaikkeutena, se on: äärettömyytenä eläviä olentoja, joita ennen kaikkia ovat luovat jumalat, Logoi, sekä lopuksi ihminen, se olento meidän maailmankaikkeudessa, joka on valittu astumaan luojansa jälkiä, jotta hän tulevaisina päivinä voisi täyttää samallaisen tehtävän kuin luojansa nyt.

Nyt ehkä sanotaan, teosofialla on siis kaksi jumalakäsitettä: panteistinen ja pesoonallinen. Kumpako näistä jumalista meidän tulee palvella? Kysymys näyttää kummalliselta, mutta vastaus on mitä yksinkertaisin.

Onko teosofialla itse asiassa kaksi jumalakäsitettä? Ei lainkaan. Teosoofi jos kukaan on monoteisti. Hän tunnustaa vain yhden ainoan jumaluuden, absoluutisen olevaisen, kaiken isän. Kaikki muut luovat enkelit ja mahdit, ihmiset ja eläimet ja miksi niitä nimitettäneekin ovat alempia olentoja, erilaisia arvoltaan kehityksen asteikolla, mutta kaikkityyni Absoluutista lähteneitä säteitä, ja olentoja, joita ei voi rukoilla, ja kuinka voisimme rukoilla Absoluuttia muutoin kuin hengessä ja totuudessa? Kuinka voisimme palvella sitä Jumalaa, joka on totuus, muutoin kuin etsimällä tietoa niistä laeista, jotka ovat totuuden olemus ja jotka hallitsevat maailmaa. Kuinka voisimme palvella tätä Jumalaa, jollei etsimällä selvyyttä elämän kysymyksiin, jollei pyrkimällä todelliseen oman itsemme ymmärtämiseen, ymmärrykseen siitä, minkä vuoksi tällä olemme ja mitä meillä täällä on tehtävää?

Oi, varmaankin näyttäisi maailma toiseltaiselta varmaankin olisivat ihmiset paljon jalompia, paljon uljasmielisempiä ja paljon onnellisempia, jos he tavoittaisivat elämän totuutta samalla palavalla halulla, jonka he nyt tuhlaavat olentojen ja jumalien palvelemiseen, jotka ovat Absoluuttia alempia.

Mutta jos sitä vastoin puhumme jumalan palvelemisesta emmekä silloin, käytä sanaa palvella merkitsemässä kunnioittamista, vaan sen varsinaisessa ja luonnollisessa merkityksessä, niin silloin me tietystikin voimme puhua myöskin jumalien ja enkelien ja minkä olentojen palvelemisesta hyvänsä, sillä mitä on palveleminen muuta kuin jonkun auttamista hänen työssään? Ja silloin on se, jota me lähinnä voimme palvella, meidän oma taivaallinen isämme, hän joka uhrautuvassa rakkaudessaan antaa meille elämän ja joka omasta puolestaan tällä tavoin palvelee meitä. Palvella häntä on silloin ottaa osaa hänen työhönsä, jalostaa itseänsä voidakseen jalostaa muita ja etsiä elämää itsestään voidakseen sen antaa muille. Hän antaa aurinkonsa koittaa hyvien ja pahojen ylitse, hän rakastaa kaikkia lapsiaan erotuksetta; siis se ihminen, joka tahtoo olla hänen poikansa, tehköön samoin!

Kuinka hyvin voimme kuvailla mielessämme ihmissuvun ensimmäisen lapsuuden aikaa, jolloin tuskin vielä järjenvalon ensi säteet vielä tuikahtelivat ja jolloin sydän ei sykkinyt muulle kuin omalle itselle! Ainona elämänä oli silloin seurata sokeasti ja ehdottomasti luonnollisia viettejä, noita tähteitä eläimellisistä elämänmuodoista, syödä, juoda, maata ja jatkaa sukua. Varmaankin esiintyi silloin tällöin mies, joka on koettanut vakuuttaa ja elämällään todistaa veljilleen, että ihminen ei ollut ainoastaan ruumis, vaan että hänellä myöskin oli sielu, ajatteleva järki, joka kohotti hänet eläimiä korkeammalle, ja jonka avulla hän kykeni paljon keventämään olemassaolon taistelua. Aikoja kaiketi kului ennenkuin ihmiset kuulivat ja käsittivät nämä äänet, mutta vähitellen rakentui kuitenkin kehittyneimpien ihmisten elämä niiden osottamalle pohjalle. Mies rupesi pitämään huolta vaimostansa tai vaimoistansa, perheet kokoontuivat heimoiksi, heimot

muodostivat kansoja, kaupungeita rakennettiin, sivistysmuotoja syntyi, koetettiin olemisen taistelun sijaan asettaa yhteistyö olemisen eteen — ei, ei ainoastaan niin ole tehty, vaan tehdään tänäkin päivänä, ja vielä kauan samoin tehdään. Tosin on tämä yhteiskunnallisen kehityskauden kuluessa silloin tällöin ilmestynyt elämän näyttämölle miehiä, ihmeellisiä olentoja, jotka ovat saarnanneet ja elämässään osottaneet, että ihminen ei ole sielullinen eläin, ei ymmärryksellä varustettu ruumis, vaan henki, ikuisesta alkunsa saanut, tehtävänänsä tämän ikuisen tarkoituksen palveleminen; mutta ihmiset eivät ole olleet kypsymään totuutta omistamaan. He ovat ensi kiihkossään surmanneet ne, jotka ovat koettaneet kohottaa heitä, ja sitten tyynnyttyään tehneet heidät epäjumaliksi, joita he palvelevat, siinä uskossa, että nuo Suuret, julistaessaan henkeä, puhuivat omasta persoonallisuudestaan.

Hitaasti käy kohoaminen ylöspäin. Mutta tuntuu siltä kuin meidän aikamme olisi lupauksen aika. Tuntuu kuin se uskonto, jota nuo Suuret ovat julistaneet, vapauden uskonto, teosofiaksi eli jumalalliseksi viisaudeksi nimitetty alkaisi voittamistaan voittaa alaa ihmisten sydämissä. Henki ikävöi vapautta vanhasta orjuudesta, ruumiin ja alemman minän ikeestä, ja katso, kuinka sen ikävä ei enää ole sidottu hiljaisiin huokausiin, katso kuinka se murtautuu esille toteuttaen taivassyntyisen aateluutensa! Mikä herätys onkaan kaikkialla nähtävänä! Ihmiskunta alkaa aavistaa, että on käytännöllinen merkitys, suuri ja ihmeellinen merkitys noilla niin usein toistetuilla sanoilla, että ihmiset ovat veljeksiä, että olemme toivoretkeläisiä, jotka vaellamme kohti totuuden ja vapauden maata, ja että elämäämme vallitsee lait, yhtä muuttumattomat kuin oikeat. Aletaan aavistaa, että tämä juuri on suurten maailmanuskontojen todellinen sisällys, että tämä juuri on se oppi, jota ne kaikki tahtovat teroittaa mieliin. Mikä

puhdistustyö tapahtuukaan parhaillaan kaikissa maailman seurakunnissa ja kirkoissa! Bramiini alkaa silmätä eteenpäin päivää kohti, jona hän todellisessa tiedossa voi lausua ne sanat, jotka hänen edellensä käyneet suuret ovat sanoneet: aham Brahmâsmi — minä olen Brahma, olen yhdistetty kaikkeuden kanssa. ”Buddhalainen kulkee uudestaan heränneellä päättäväisyydellä Tathâgatan jälkiä, hänen, joka saattoi sanoa veljillensä: älkää huolehtiko, minä olen löytänyt totuuden — jotta hänkin, Buddhan nöyrä palvelija, kerran saisi astua Nirvânaan, täysin täytetyn velvollisuuden rauhaan. Ja kristitty syventyy uskontonsa lähdekirjoituksiin saadakseen selitystä Mestarinsa yksinkertaisista sanoista, ja vuosisatojen hämäristä astuu hänen silmiinsä mies, kaunis ja ylevä niinkuin hänen untensa ihanne, osottaen kädellään, hänkin lempeästi ja vakavasti tietä, jota ihmisen tulee kulkea saavuttaaksensa sen päämäärän, joka hänelle on asetettu. Ja kristityn rinnassa samoin kuin buddhalaisen, samoin kuin bramiinin herää äänetön, sanomaton halu vaeltaa sitä tietä, jota mestari on vaeltanut, voidakseen kerran hänen laillaan riemullisessa nöyryydessä kuiskata: minä ja Isä olemme yhtä.

HUMANITAS Aikakauskirja II vihko 1.5.1898 sivut 4-71